

Mavzu:

Kommunikativ malakalar va ta'sir ko'rsatish.

P.f.n., dotsent
Iroda Rejametova Ikramshikovna

REJA:

**O'qituvchining
kommunikativ
malakasi.**

**O'qituvchining
kommunikativ
ta'sir etish
usullari.**

**O'qituvchining
kommunikativ
madaniyati.**

**O'qituvchining
kommunikativ
qobiliyatini
rivojlantirish
yo'llari.**

Adabiyotlar:

1. *Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.*
Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. *Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат.* – Тошкент: Низомий номидаги ТДПУ, 2006.
3. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.*
Дарслик. *Н.Т.Омонов, Н.Х.Хожаев, С.А. Мадиярова, Е.И.Эшикулов.* Т.: “*IQTISOD-MOLIYA*”, 2009.
4. *Xoliqov A. Pedagogik mahorat.* – Т.: *IQTISOD-MOLIYA*, 2011.
5. *Hikmatnomasi.* //To‘plovchi N.Eshonqulov.
Toshkent: Cho‘lpon, 1992.

Blits-so'rov savollari

1. Kommunikatsiya deganda nimani tushunasiz?

2. Kommunikativ qobiliyat tushunchasining ko'nikma va malakalar bilan qanday aloqadorligi mavjud?

3. So'zsiz insonga ta'sir etish mumkinmi?

4. ⁴ Siz o'quvchingizga ta'sir ko'rsatmoqchi bo'lsangiz qanday usullsrdan foydalangan bo'lar edingiz?

Kommunikativ qobiliyat –

O'qituvchining kommunikativ malakasi.

**Bu pedagogik o'zaro
harakat sohasida
maxsus ko'rinishga
ega bo'lgan muloqot
qobiliyatidir.**

Psixologik adabiyotlarda kommunikativ qobiliyatlarning bir qancha turlari ajratib ko'rsatiladi:

1.

**insonning insonni
tushuna olishi**

*(insonni shaxs sifatida,
uning alohida
jihatlarini, motiv va
ehtiyojlarini baholash,
tashqi xulq-atvorini
ichki olami bilan
bog'liqlikda ko'rib
chiqish, yuz, qo'l, gavda
harakatlarini "o'qish"
ko'nikmasi)*

2.

**insonni o'z-o'zini
anglay olishi**

*(o'z bilimi, qobiliyati,
o'z xarakteri va
boshqa qirralarini
baholash, inson
boshqalar tomonidan
qay tarzda qabul
qilinishi va
atrofdagilar ko'zi bilan
baholash);*

3.

**muloqot vaziyatini
to'g'ri baholay olish
ko'nikmasi**

*(mavjud holatni
kuzatish, uning
namoyon bo'lish
belgilari haqida
ko'proq axborotlarni
ajarata olish, ularga
e'tiborni qaratish,
yuzaga kelayotgan
vaziyatning ijtimoiy va
psixologik mohiyatini
to'g'ri idrok etish va
baholash).*

O.O.Kashenkoning

fikricha,....

ning tarkibiy qismi
sifatida aks ettirilsa
ham mustaqil
kategoriya sifatida
ishlatilmaydi

**o'z-o'zini
bilish**

**o'z-o'zini
boshqarish,**

**o'z-o'zini
baholash**

**o'z-o'zini tahlil
etish falsafa,**

**Psixologiyada
o'z-o'zini
anglash,**

Biroq

**o'z-o'zini
anglashning
shakllanishi**

va

**rivojlanishi
o'z-o'zini
tahlil etish
asosida
amalga
oshishini
esda tutish
zarur.**

O'z-o'zini tahlil etish usullari quyidagilarga e'tibor qaratishni talab etadi:

- 1) ijtimoiylikka yo'naltirilgan o'zaro harakat vaziyatlaridan shaxsiy xulq-atvor, tarbiyalanuvchi shaxsi, uning o'ziga xosliklari, qadriyatlari tizimi kabilarni ob'ekt sifatida ko'rib chiqish;*
- 2) o'z xulq-atvori, shaxsiy fazilatlarini tahlil etish mezonlari tizimini aniqlash*
- 3) noma'lumdan ma'lumni ajratib olish;*
- 4) qarama-qarshiliklarni aniqlash.*

Xulosa qilib aytganda,

o'z-o'zini tahlil etish

va

o'z-o'zini anglash pedagogda o'zi va

boshqalarning u haqidagi tasavvuri

sifatidagi kasbiy

“*Men qiyofasi*”ning shakllanishiga

olib keladi.

*O‘quvchilarda soxta ishonch hosil
bo‘lishining sabablari quyidagilar bo‘lishi
mumkin:*

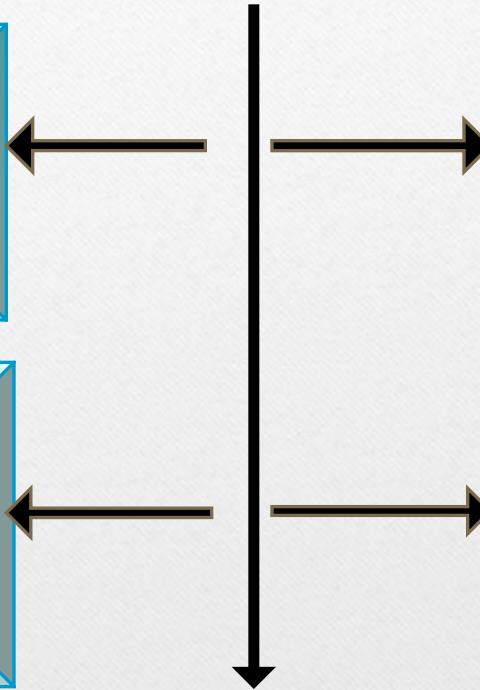
**1. Faqat a’lo
bahoga o‘qish**

**2. O‘zini o‘ta
itoatkorona
tutish**

**5. Haddan tashqari
ko‘p mehnat qilish**

**3.O‘qituvchini
aldash**

**4. Maktab ichki
tartib-qoidasini
buzish**

O‘quvchilarda soxta ishonch hosil bo‘lishining sabablari quyidagilar bo‘lishi mumkin:

❑faqat a’lo bahoga o‘qish - bu bilim olishda ko‘r-ko‘ronalik, quruq yodlashga olib boradi;

❑o‘zini o‘ta itoatkorona tutish - bu o‘quvchi faoliyatini nihoyatda past bo‘lishiga olib keladi. Me’yordagi o‘quvchi o‘qituvchidan ba’zan tanbeh olib turishi kerak;

❑o‘qituvchini aldash - bu o‘quvchini o‘ta aqlli va topqirligidan dalolat beradi;

O‘quvchilarda soxta ishonch hosil bo‘lishining sabablari quyidagilar bo‘lishi mumkin:

□ **maktab ichki tartib-qoidasini buzish** faqat kuchli xarakterga ega bo‘lgan o‘quvchigagina xos bo‘lib, u o‘qituvchi tomonidan tanqid qilib turiladi;

□ **haddan tashqari ko‘p mehnat** qilish - bu kerak bo‘lмаган тиришколикдир.

Soxta ishonchni bartaraf qilish uchun o‘qituvchi quyidagi uch yo‘nalishda ish olib borishi kerak:

Sinf jamoasida
sog‘lom ijtimoiy
fikrni shakllantirish.

Muhim ahamiyat
kasb etuvchi shaxsiy
hayotiy tajriba
yaratish.

Soxta ishonchni
asosiy tarzda inkor
qilish.

usullari mavjud:

O‘quvchini o‘zini boshqalar bilan taqqoslashga undash. Uning fikriga qarama-qarshi fikrda bo‘lgan kishi bilan yaqindan tanishish (masalan, bola o‘qishni xohlamaydi, lekin uning tanish o‘rtog`i ko‘p o‘qiydi va biladi, ammo o‘zining “quruq yodlovchi” yoki “o‘ta bilimdon” qilib ko‘rsatmaydi);

Noto‘g`ri qarashlar va ishonch oqibatida nimalarga olib kelishini ko‘rsatish (masalan, ana shunday xislatlarga ega bo‘lib, o‘z hayotini barbod qilgan, o‘z erki, g`ururi va vijdonini yo‘qotgan kishilar haqida so‘zlab berish. Buning uchun hayotiy misollar, badiiy asarlar, kinofilmlar va boshqalardan foydalanish mumkin);

Soxta ishonchni yoqlab, himoya qiluvchi o‘quvchi fikrini mantiqiy rivojlantirib, uni hayratga soluvchi holatga yetkazish. Masalan, barcha o‘quvchilar o‘qituvchilarni aldash, ichki tartib-qoidalarga rioya qilmaslik nimalarga olib borishi mumkin).

O‘qituvchi tarbiyachi sifatida tarbiyalanuvchi o‘quvchilarni o‘zi uchun hamisha tarbiya obyekti deb hisoblashi kerak.

Biroq tarbiyalanuvchi o‘qituvchi-tarbiyachi bilan erkin va ongli munosabatda bo‘lishga erishsagina, tarbiyaviy munosabatlar samarali xarakter kasb etadi.

Tarbiyaviy faoliyatning
kommunikativ munosabatlar
jarayonida o‘ziga xos qator
qoidalari ham mavjud bo‘lib,
o‘qituvchi o‘quvchilarga peda
gogik ta’sir ko‘rsatishda ushbu
qoidalarni mukammal bilishi
lozim

O'QUVCHILARGA PEDAGOGIK TA'SIR KO'RSATISHDA O'QITUVCHI AMAL QILADIGAN QOIDALAR

- tarbiyaning aniq bir maqsadga qaratilganligi
- tarbiyaning hayotiy faoliyat bilan bog'liq hodisa ekanligi
- shaxsni jamoada tarbiyalanishi da o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olish
- tarbiyalanuvchi shaxsga ni sbatan talabchan bo'lish va uning shaxsini hurmat qilish
- tarbiyalanuvchining yosh va o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi
- tarbiyaviy ishlarning izchilligi va muntazam olib borilishini ta'minlash

R:3. O'qituvchining kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish yo'llari

Pedagogik munosabatda muvaffaqiyatlarga erishish uchun o'qituvchi:

- *o'quvchilar bilan bo'lajak munosabatni modellashtira
olishi;*
- munosabatda bo'ladigan sinf jamoasi xususiyatlarini
oldindan bilishi;
- *bevosita samimiyl va hamjihatlikka asoslangan
munosabat o'rnatish;*
- munosabatda ustunlikka ega bo'lib, uni demokratik
talablar asosida oqilona boshqarish;
- *munosabatning ijobiy va salbiy jihatlarini uzluksiz
tahlil etib borishi lozim.*

O‘qituvchi kasbiy mahoratida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan insoniy fazilat hamda xushmuomalalikni o‘zida shakllantirishi uchun muntazam faoliyat olib borishi zarur.

O‘qituvchi pedagogik faoliyatiga oid shaxsiy o‘z-o‘zini tarbiyalashning o‘zaro fikr almashish va aloqadorlikka doir quyidagi tizimlarini tavsiya etish mumkin.

- 1. Kasbiy faoliyat jihatidan o‘z-o‘zini anglashni (muomalada o‘zaro fikr almashishga doir sifatlarni, ijobiy va zaif tomonlarini aniqlashni) amalga oshirish va shu asosda o‘zaro fikr almashish asosida o‘z-o‘zini tarbiyalash dasturini ishlab chiqish.*
- 2. O‘z kasbiy faoliyatiga quyidagi yo‘nalishlarda baho berish maqsadga muvofiq: kishilar bilan bo‘lgan muomaladan so‘ng olingan taassurotlarni tahlil qilish, o‘quvchilar bilan muomalaning so‘nggi holatlarini o‘rganib, muomala haqida o‘zining yutuq va kamchiliklarini tahlil qilish, muomaladagi imkoniyatlarining atrofdagilar (o‘qituvchilar jamoasi, ota-onalar, o‘quvchilar) qanday baholashi haqidagi tasavvurlarga ega bo‘lish.*
- 3. O‘zida insonparvarlikning asosiy xususiyatlarini rivojlantirish yuzasidan ixtisoslashtirilgan o‘z-o‘ziga ta’sir o‘tkazuvchi “autogen” mashqlar asosida ishlash.*

4. *O‘quvchilar va ota-onalar bilan turli jamoat ishlarini olib borish, bundan o‘zaro fikr almashish faoliyatida ko‘nikma va malakalar (ma’ruzalar, suhbatlar, kamolot yoshlar uyushmalari) hosil bo‘ladi.*
5. *So‘z bilan og‘zaki ta’sir o‘tkazishda salbiy kayfiyatlarni yengish tajribasini shakllantiradigan va xushmuomalalikni rivojlantiradigan vaziyatlar tizimini yaratish.*
6. *Xushmuomalalikka milliy an’ana va urf-odatlarimiz, o‘zbekona muomala madaniyati, milliy ma’naviyatimiz nuqtai nazaridan yondashish.*
7. *O‘z ona tilida puxta, lo‘nda va jarangdor so‘zlar tuza olish va uni nutqiy mahorat bilan ifodalash ta’lim muassasalarida o‘rganilayotgan har bir fan o‘qituvchisi²¹ uchun eng zarur kommunikativ qobiliyatlardan biridir.*

O‘qituvchi kasbiy faoliyati davomida nutqidagi
so‘z qudratini takomillashtirib boradi.

U o‘zbek tilining boy imkoniyatlaridan unumli foydalanish orqali so‘z boyligini go‘zal, ravon, ifodali, ta’sirchan bo‘lishiga intiladi.

Zero, go‘zal va ta’sirchan so‘zlay bilish ham san’at.

Bu san’atdan bebahra bo‘lgan o‘qituvchining
kasbiy mahorati shakllanmaydi.

Qaysi fanni o‘qitishdan qat’iy nazar, o‘qituvchining asosiy quroli so‘z boyligidir, u so‘z qudrati asosida kommunikativ qobiliyatini namoyish etadi.

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

